

Lidt sprogligt.

Af Marius Kristensen.

Hr. kand. Gudmund Schütte har i Sj. Årb. 1900, s. 1 følg., gjort rede for en række forhold, som i lange tider har været genstand for undersøgelse, og vist, at disse forhold dog ikke endnu havde fået deres endelige forklaring. Vi skal nu se på nogle rent sproglige forhold, som angår nationale grænsespørgsmål, og vi kan da gerne begynde med nogle almindelige betragtninger, der på flere punkter falder sammen med, på intet punkt, strider imod, hvad hr. Schütte alt har fremsat.

1. I sprogene kan vi finde ensartet (parallel) og uensartet (divergerende) udvikling, tit således, at vi kan skønne noget om grunden dertil, men tit også således, at grunden er os fuldstændig ubegribelig. Folkeligt slægtskab synes ikke at have nogen betydning med hensyn hertil. Vi skal begynde med nogle eksempler.

På Balkan-halvøen har man en række meget forskellige sprog, som dog med undtagelse af tyrkisk hører til den samme (jafetiske) æt¹⁾, men til vidt forskellige dele af denne. Der er nygræsk, albanesisk, et romansk sprog (rumænsk) i flere afdelinger, og nogle slaviske sprog, af hvilke dog kun bulgarsk hører til de udprægede Balkan-sprog. Trods deres forskellige oprindelse har

¹⁾ H. Pedersen i Sj. Årb. 1899 s. 24 følg.

næmlig Balkan-sprogene i grammattisk henseende en række store overensstemmelser, som kan omfatte dem alle, men også (som f. eks. den efterhængte artikkel) være indskrænkede til nogle af dem (i det nævnte tilfælde til rumænsk, bulgarsk og albanesisk). Enten det ene eller det andet er tilfældet, må forholdet opfattes, som den unge kender af Balkan-sprogene, Kr. Sandfeld-Jensen har opfattet det i sin doktordisputats: det skyldes påvirkning fra det ene folk til det andet i grænseområderne, og det har fra grænserne forplantet sig ind over det sprogrene stammeland. Han har for et enkelt forholds vedkommende fulgt sporene et for et og påvist, at dette har gået den vej, og der kan næppe være tvivl om, at de andre er udviklede væsentlig på samme måde. — Men hvorfor optræder så fuldstændig ensartede udviklinger fjærnt herfra, hos russiske bønder og de i det indre Rusland levende finske Mordviner, eller hos de nordiske folk, som tilfældet er med den efterhængte artikkel? Ja man træffer så slående overensstemmelser som den, at rumænsk får *cartóf* for *kartoffel*, fordi *-l* plejer at være bestemthedsmærket, ligesom vi på dansk får *drot* for *drotten* ¹⁾ af tilsvarende grund.

Dette ene eksempel lærer os, at vi for det første ikke har lov til at antage sprogligt grundslægtskab mellem to folk, fordi der hos dem findes parallelle sprogudviklinger, og at vi for det andet ikke en gang har lov til at antage, at påvirkning mellem disse sprog behøver at have været til stede. Hvor parallel udvikling findes i to nabosprog, vil der dog være grund til at overveje, om ikke en sådan påvirkning har fundet sted.

¹⁾ Af *drotten* dannes *dronning* (*drotning*) sml. *kærling* (af *karl*).
(Se Tidsskr. f. filologi 3. række III s. 107 og 125.)

I sprogenes stof (ordene og formerne) ligger muligheder for en udvikling, og til hvilken side denne skal gå, kan i en mængde tilfælde først skønnes, når den har fundet sted. Tit står et sprog delt, således at nogle egne er gåede en vej, andre en helt anden. Her får vi altså inden for samme sprog en divergens, og også dennes årsag kan i nogle tilfælde oplyses, i andre ikke. Når f. eks. den samme plante i nogle dele af Norden kaldes *kartoffel*, i andre *potet*, hænger dette åbenbart sammen med, fra hvilket land den på hvært sted er indført. Omvendt er der ingen grund til at antage nogen nærmere sammenhæng mellem skånsk og vestfynsk, fordi *å* i begge landsdele bliver til *au*.

2. Men foruden denne modsætning mellem parallelle og divergerende udviklinger må vi endnu være opmærksomme på en vigtig forskel, den mellem stilstand og forandring. At søge en grund til stilstanden er vel unyttigt, og grundene til forandring er ofte vanskelige at finde. Men sådanne forhold, som at en sprogændring kun når over en del af et ellers sammenhængende sprogområde, hører til det aller almindeligste i sprogudviklingen. Lad os også her se på nogle eksempler.

I det sydtyske (höjtyske)¹⁾ sprog findes blandt flere andre lignende overgange en lydovergang fra *t* til *s* efter

¹⁾ Højtysk vil siges „bjærglandstysk“, modsat lavtysk, nedertysk, plattysk, som alt betyder „slettelandstysk“. Der ligger ingen værdibestemmelse, men en geografisk bestemmelse i navnet, så det er urigtigt at overføre brugen til andre sprog, hvor en sådan forskel ikke er tilstede. Forskellen er den samme som mellem höjskotsk (gælisk) og lavskotsk (nordengelsk), ikke som mellem skriftsprog og folkemål. Der findes også höjtyske folkemål i mængde.

selvlyd, som *lassen* (plattysk *luten*, eng. *let*, sv. *låta*), *bloss* (plt. *blot*), *schloss* (*slot*), *wissen* (plt. *weten*, sv. *veta*). Det tyske sprogområde er på intet sted afbrudt af en egentlig grænse, men denne overgang går kun nord på til en linje omtrent fra Aachen og Köln til Frankfurt ved Oder. Hvorfor overgangen er standset dér, er umuligt at sige.

I fransk og norditaliensk er gammelt *u* og *o* gået over til *y* og *ø*, medens spansk og midtitaliensk ligesom de andre romanske sprog ikke har denne overgang. Her er det vel mere end en tilfældighed, at denne overgang strækker sig over det område, som i gammel tid beboedes af keltiske stammer, men det er kun yderst sjældent, at man således kan finde spor af uddøde sprogs indflydelse på det nu levende.

3. Forudsat at grundlaget for to sprog er det samme, kan disse sprog kun være adskilte ved en virkning enten af divergerende udviklinger eller af forskellig udviklingshastighed. Og omvendt kan to sprog, som udvikler sig parallelt fra et forskelligt grundlag, kun nå samme resultat, hvor undtagelsesvis grundlaget for begge sprog stemte over ens. Dette er jo selvfølgelig sandheder, men man har beviser nok for, at de ikke altid har været respekterede.

K. J. Lyngbys bevis for, at jysk var et nordisk og ikke et angelsk sprog, beror netop på dette. Man havde fæstet sig ved enkelte overensstemmelser mellem jyske og engelske ord, men Lyngby skar gennem alt dette væv ved at fremhæve, at engelsk og jysk i adskillige hundredår har fulgt væsentlig parallelle udviklingsbaner, men dog med enkelte divergerende udviklinger. Ofte viste nu en undersøgelse, at netop hvor resultatet blev det samme, havde både grundlaget og udviklingen været forskellige,

medens udviklingen kunde være fuldstændig ens, og resultatet dog forskelligt, netop fordi grundlaget var forskelligt. Dette forskellige grundlag var så igen i ældgammel tid opstået ved divergerende udvikling fra samme grundlag.

I det fællesgermanske grundsprøg hed en sten *stainaz* hellig *hailagaz*, egen *aiganaz*¹⁾, og former som væsentlig stemmer hermed finder vi på de aller ældste nordiske, runemindesmærker og i den gotiske bibeloversættelse. I vikingetidens nordisk træffer vi formene *stæinn*, *hæilagR* og *æigenn*¹⁾, dansk o. 1000 *sténn*, *hólægR* og *égin*¹⁾, men i oldengelsk er *ai* blevet til *á*, så vi får *stán*, *hálig*, *ágen*. Her har altså den samme grundform ved divergerende udvikling givet vidt forskellige former i olddansk og oldengelsk.

Det fælles grundsprøgs lange *æ* har holdt sig på oldengelsk, så vi får *dæ'd* dåd, *græ'dig* grådig, medens nordisk har langt *a*: oldsl. *dáð*, *grá'ugr*; et nordisk langt *a* opstår også af kort *a* foran bortfaldet *n*: *gás* (sml. ty. *gans*), medens oldengelsk her får *ó*: *gós*. For øvrigt svarer oldengelsk og oldnordisk *ó* i reglen til hinanden, da begge er arvede uforandret fra grundsproget. Enkelte små afvigelser findes dog.

Nu har jysk og engelsk som nævnt i lang tid udviklet sig væsentlig parallelt. Svarende til langt *a* i oldengelsk har nyengelsk gennemgående langt *o* (skrevet på forskellig måde), og svarende til olddansk langt *a* har nyjysk²⁾ også *o*. Hvor det samme grundlag har været,

¹⁾ 2den stavelses selvlyd er tvivlsom. ²⁾ Disse overgange gælder dog kun for nørrejysk og delvis for det sydligste sønderjysk (Angel, Als og „trekanten“ ved Husum). Det egentlige nord-slesvigske er med hensyn til selvlydenes behandling den del af dansk, som står skriftsproget nærmest.

findes altså samme resultat, sål. i *båd*, som er et gammelt lån fra engelsk (jysk *bo'ð*, eng. *boat* ɔ: *bót*) og *lån*, der måske er gået fra nordisk over i engelsk (jysk *lo'n*, eng. *loan*). Svarende til oldengelsk *é* og *æ'* har nyengelsk *i*, og på lignende måde jysk ofte *ie* svar. til olddansk *é*, som i ordet *her*, hvor *e*-lyden er oprindelig fælles (østjy. *hie(r)*, eng. *here* udtalt som det jyske).

Men da oldsprogenes forskellige udvikling har ført til at oldengelsk ofte har *á* svarende til olddansk *é* og omvendt *æ'* svarende til olddansk *á*, får vi:

Olddansk:	Nyjysk:	Nyengelsk:	Oldengelsk:
<i>sténn</i>	<i>sti'en</i>	<i>stone</i>	<i>stán</i>
<i>hólægR</i>	<i>hel'e</i>	<i>holy</i>	<i>hálíg</i>
<i>háll</i>	<i>hi'el</i>	<i>whole</i>	<i>hál</i>
<i>é'ginn</i>	<i>ejen</i>	<i>own</i>	<i>ágen</i>

men:

<i>dáð</i>	(<i>dúð</i>)	<i>deed</i>	<i>dæ'd</i>
<i>stál</i> (stål)	<i>sto'l</i>	<i>steel</i>	<i>stæ'l</i>
<i>mál</i> (måltid)	<i>mo'l</i>	<i>meal</i>	<i>mæ'l</i>

og

<i>gás</i>	<i>go's</i>	<i>goose</i> [guus]	<i>gós</i>
------------	-------------	---------------------	------------

men med ensartet grundlag

<i>rót</i>	<i>ru'eð</i>	<i>root</i>	<i>rót</i> (nordisk ord)
------------	--------------	-------------	--------------------------

Disse eksempler viser klart, at netop den parallelle udvikling har uddybet de forskelle, som allerede fandtes i oldsprogene. Omvendt har en forskellig udvikling undertiden medført at oprindelig forskellige ord er faldne sammen, som når oldengelsk *cú* og oldjysk *kó* ved en forskellig udvikling begge er blevet *kow*. Også betydningsforskelle har holdt sig, som den mellem sønderjysk *ene* ingen, og engelsk *any* [æni] nogen, som begge har ud-

viklet sig af samme ord, men allerede i oldsprogene har samme betydningsforskel som nu om stunder.

4. Lyngbys bevis for, at jysk er af nordisk, ikke af angel(saksi)sk oprindelse, er vel anerkendt af alle, som har en smule forstand på sproglige sager. Skal vi nu se nærmere på de jyske forhold, bliver det os påfaldende, at der tværs over det jyske sprogområde går et bredt bælte, det egentlige nordslesvigske mål, som med hensyn til de stærke stavelsers lange selvlyde står det danske skriftsprog nærmere end noget andet dansk mål. Det er påfaldende, fordi det strækker sig mellem to områder, det nørrejyske og det sydslesvigske, som har en derfra forskellig og i flere henseender ensartet udvikling. Ser vi nærmere på det nordslesvigske mål, viser det sig imidlertid, at dette også må have været på vej til at få en lignende udvikling; former som *rol* (hul), *tron* (torn) o. lign. viser, at den overgang fra *o* til *ue*, som nu er ejendommelig for nørrejysk og sydslesvigske (i modsætning til *ø*-målene), også har været begyndt i nordslesvigske, men er stanset, og at så en divergerende udvikling dér er begyndt, som har genindført den oprindeligere lyd. Hvorfor denne reaktion er indtrådt, er det umuligt at afgøre. Men ved denne afbrydelse i sammenhængen er de sydslesvigske mål blevet skilt fra deres nærmeste frænder, og det bliver os derfor mindre påfaldende, at de på enkelte punkter, som overgangen *e* til *ie* efter *r*, følger *ø*-målene og ikke nørrejysk.

Også i en anden vigtig henseende adskiller største delen af de slesvigske mål sig fra nørrejysk. Den nordlige del af det nuværende Danmark har nemlig fået en ejendommelig form for betoning (*stødet* eller *stødtonen*)

i stedet for den gamle, fællesnordiske musikalske toneforskelse mellem enstavelses- og flerstavelsesord. Men dette er ikke tilfældet i alt fald i det sydlige Østslav (omtrent fra Gennebugten syd på). Her har N. Andersen påvist, at den gamle musikalske forskelse endnu består, medens stødet ikke findes. Nu er imidlertid det mærkeligste ved sagen, at denne musikalske forskelse også findes på Ærø, Tåsinge, Fyn, Sydsamsø, til trods for at Nordfyn og Samsø har stød, medens hverken stød eller musikalsk forskelse findes på Langeland, Låland, Falster, Sydsjælland, Møn og Bornholm. Det er altså en lille del af sprogområdet, som har bevaret det gamle betoningforhold, delvis ved siden af det nye, og til denne del hører i alt fald en del af Nordslav.

Disse to forskelle — selvlydernes renhed og mangelen på stød — er vel dem, som for almindelige mennesker skarpest skiller mellem norrønt og sønderjysk, men de går altså begge tilbage til de i begyndelsen nævnte årsager: forskellig hastighed i udviklingen og divergerende udvikling.

5. Af noget forskellig art er derimod nogle afvigelser mellem jysk-fynsk eller sydvestjysk og det øvrige dansk.

I de ældste former af vor stammes sprog er der med hensyn til adjektivets (tillægsordets) böjning en dobbelthed til stede, idet de sydlige og østlige dele (höjtysk, gotisk og nordisk) har en intetkönsendelse *-t* (höjtysk *-s*, se ovenfor s. 240), som er indkommen fra pronomenerne (stedordene), hvor den er fælles for hele den jafetiske sprogæt. Ved siden af denne form findes dog i de tidligst kendte af disse sprog også en intetkönsform uden *-t*, og i de vestlige sprog (lavtysk, frisisk og engelsk) findes endelsen *-t* slet ikke uden for sit oprindelige område.

Medens formerne med *-t* er blevne eneherkende i höjtysk og største delen af nordisk, er der nu en del af det danske sprogområde, hvor man ganske vist har former på *-t*, men ved siden af dem også former uden *-t*, og dette vel at mærke både o. 1300 og nu. I Jyske lovs ældste håndskrift er *-t* vel gennemført ved de egentlige adjektiver, men i participierne findes hyppigt intet-könsmærke, og lignende er forholdet i andre samtidige jyske håndskrifter. Og det gælder — med undtagelse af nogle Djurslandsmål og delvis vendelbomålet — den dag idag for hele Jylland og Fyn, at participiet ingen særlig intetkönsform har. Ja i det egentlige Nørrejylland er det kun meget få adjektiver, på mange steder kun *god*, som har særlig intetkönsform, medens biordsdannelser viser, at endelsen *för* har været mere udbredt. Det hænger vel sammen med denne afvigelse fra den ellers i Norden gennemførte böjning, at vestjysk (ikke sønderjysk) helt har tabt den grammatiske könsforkel, ligesom engelsk, der jo i oldtiden slet ikke kender *-t* i intetkön.¹⁾

Det er muligt, at denne forskel går tilbage til en tid, da vor folkestammes sprog endnu ingen skarpe grænser havde, at med andre ord det jysk-fynske forhold har sine rødder i den grå oldtid. Men det er også muligt, at det skyldes en rent nordisk udvikling. Selv i norsk-islandsk o. 1200 findes næmlig endnu tydelige spor af dobbelt-former, som vi træffer dem i gotisk og oldhöjtysk, og udviklingen til *-t*-endelsens eneherredømme er da foregået i rent særnordisk tid. I så fald kan meget vel *en* egn være

¹⁾ Mundtlige udtalelser af prof. A. Noreen og kand. P. K. Thorsen viser, at disse to udmærkede kendere af nordisk sprogudvikling har en lignende opfattelse som den ovenfor fremsatte.

bleven stående ved en delvis gennemførelse, uden at dette forhold beror på egentlig tilslutning til naboerne i syd og vest. Vist er det dog, at jysk-fynsk, med vestjysk som yderste trin, indtager en mellemstilling mellem det øvrige nordisk og højtysk på den ene, plattysk, frisisk og engelsk på den anden side.

På et andet punkt er det afgjort rimeligst, at vi blot har divergerende bevægelse inden for samme sprogområde. Det er med hensyn til den vest- og sønderjyske brug af artiklen. Som N. Andersen og Schütte har antydnet, var det i den ældste tid ligegyldigt, om denne sattes for eller bag sit navneord. For største delen af Norden fæstnedes den efterhængte form, men først i historisk tid, medens den foransatte artikkel blev herskende i hele det sydvestlige Jylland til en linje omtrent fra Hannæs til Horsens fjord. At også denne omstændighed kan stå i forbindelse med, at nabofolkene i syd og vest har samme form, tør vi ikke nægte, men i alle tilfælde er den udviklet på rent nordisk grund og fra forudsætninger, som fandtes i de nordiske sprog.

Det er ikke umuligt, at dette forhold igen har haft betydning for tabet af grammattisk kön i vestjysk. Det viser sig nemlig på mange steder i Norden, at den foransatte artikkel mindre end den efterhængte bevarer sine oprindelige formforskelle, idet hankön og hunkön (*den store mand, den gamle kone*) her tit er faldne sammen, hvor den efterhængte (*manden, konen*) endnu er tydeligt forskellig.

6. Medens disse afvigelser mellem jysk og de øvrige nordiske sprog i og for sig udmærket kunde være, ja rimeligvis er udviklede uafhængigt af naboskabet i syd, er

der andre, som afgjort må hænge sammen med dette. Dette gælder f. eks. med fuld sikkerhed optagelsen af en del ord fra tysk i de nærmeste danske mål, således særlig brugen af de tyske benævnelser på tierne i en del af Mellemslesvig.

Mærkeligere forekommer en anden forandring mig at være, og denne har, så vidt mig bekendt, hidtil ikke været nævnt (undtagen af mig i et lidet udbredt blad). Men for at forstå denne, må vi gå en lille omvej.

Allerede i oldlavtysk (oldsaksisk) dog ikke i de aller ældste håndskrifter træffer vi spor af en overgang fra *ft* til *ht*, eller som det senere skrives *cht*. Denne overgang, som i middelalderen gennemføres i alt fald i den nordvestlige del af det lavtyske område (med nederlandsk), medfører i en del ord et let kendemærke på lavtysk byrd, sål. i de danske låneord *lugt* (v. s. af *luft* og *loft*), *sigte* efter noget (sml. sv. *syfta*), *sagte* (höjty. *sansft*, eng. *soft*). I ældre tid kan vi i danske høger se former som *Ribe stict*, fuglene i *lucten* o. lign.

Denne overgang, hvis begyndelse altså ligger i en tid, da dansk og tysk var udpræget forskellige sprog og da hele Jylland ned til grænseskovene og -sumpene var et rent dansk land, har imidlertid bredt sig over grænsen mellem tysk og dansk. Den er kommen syd fra, ti en enkelt af de sønderjyske former viser, at overgangen på dansk område næppe er ældre end o. 1200, medens den kan påvises i lavtysk allerede o. 1000. Jeg kender ikke noget sydjysk middelalderligt skrift, som bærer vidne om denne overgang, og den synes i det hele ikke at være bleven gennemført, men sporene er så tydelige, at man ikke godt kan tvivle om, at den har været der.

Disse spor er to fortidsformer, til *købe* og det sydslesvigske-ærøske *øbe* (råbe, isl. *œpa*), og ordene *løfte* og *vifte*. I disse 4 tilfælde har olddansk lydforbindelse *ft*, som i senere nordjysk er blevet til *wt* (*kjøwt*, *løwt*, *hwøwt*) men i Syddjyland, indtil lidt nord for den nuværende rigsgrænse, finder vi formene *köjt*, *öjt*, *löjt* og *vöjt*, og disse kan ikke forklares direkte ud fra former med *ft*, men meget vel ud fra en mellemform med *xt* (*x* er den lyd, Mellemslesvig har i *koge* og *bage* svar. til skriftsprogets *g*), som fuldstændig vil svare til den oldlavtyske på *ht*, *cht*. Et virkeligt *ft* bliver nemlig i sydjysk som ellers i jysk til *wt* (f. eks. *skrøwt* skrift, *gywt* gifte o. lign.) medens *xt* (skr. *gt*) kun bliver *wt* efter *a* og *o*, men *jt* ellers (*slawter* slagter, *lowt* lugte, men *sejt* sigte, *röjter* røgter).

Selvfølgelig viser denne overgang intet om slægtskab mellem sydjysk og saksisk; den viser blot, at der en tid lang har været levende berøring mellem de to folk, ligesom f. eks. mellem bulgarere og rumænere, og at sprogændringer aldeles ikke har respekteret sproggrænsen, men omfattet dele både af det danske og af det tyske område uden helt at brede sig over noget af dem.

7. En mærkelighed endnu ved den aller sydligste spids af det danske område må nævnes. I Fjorde og Svesing sogne findes den samme overgang fra *kj* til *tj* og *gj* til *j*, som i frisisk (eller angelsk, se Schütte s. 35). Hænger nu disse sydslesvigske former (som *tjær* kær, *tjær* kød, *tjudel* kjortel) sammen med den frisiske lydovergang, og har vi atter her en sprogændring, som er gået over en sproggrænse?

En sådan mulighed kan ikke afvises uden videre. Men der er en anden, som ligger fuldt så nær, og det er

den, at der ganske vist er sammenhæng, men med de syddanske øer. Denne samme overgang findes næmli­ g ikke blot på de kanter af det danske sprogområde, som vender mod Norge (Vensyssel) og Sverrig (Skåne og Bornholm), men strækker sig fra Skåne langs hen ad de sydlige øer (Møn, Falster, Lålland, Langeland, den fynske gruppe, Ærø, ja mod nord til Endelave), og det er ikke utænkeligt, at det nu uddøde danske mål i Sydangel og Svans har været bindeleddet mellem Husumegnen og Langeland-Ærø.

Også på andre områder går sønderjysk sammen med de sydlige øer. En ting er nævnt allerede s. 244, men her kan endnu henvises til den fælles opgivelse af det gamle *w* i ordenes begyndelse, som er helt eller delvis bevaret i nörrejysk, og til bevarelsen af den gamle danske flertalsform i bydemåde (*går nu ind og sætter jer ned!*), som i Jylland mod vest går omtrent til Esbjerg, mod øst næppe så nordligt, og som også findes i alt fald enkelte steder på sydøerne, men i skånsk og bornholmsk afløses af den svenske form på *-en*.

Derfor tör vi ikke nægte, men endnu mindre påstå, at der er en forbindelse mellem den sydslesvigske og den frisiske lydovergang. Med hensyn til spørgsmålet om nært slægtskab mellem målene er den i alt fald betydningsløs.

8. Vore undersøgelser har nu ført til den slutning, at alt det i de slesvigske folkemål, som ved første öjekast kan synes afvigende, i virkeligheden fuldtud forklares og kun kan forklares, ved en sammenligning med olddansk og nydansk, med undtagelse af nogle enkelte forhold, som vidner om nær beröring med lavtyske folke-

stammer i senere tid (middelalder og nytid). Og dette udfald af den sproglige undersøgelse kommer ikke uvæntet, da vi jo ved fra historien, at dansktalende folk ved den historiske tids begyndelse boede over hele den befolkede del af Slesvig.

Beviserne for denne sandhed er så gode både i sproglig og historisk henseende, at den ikke kan drages i tvivl. Men må det dog ikke til slutning være mig tilladt at advare mod et af dem? Det er unødvendigt, fordi der er nok foruden det, og det er usikkert. Dette bevis, som en modstander let kan hænge sig fast ved, er de sydslesvigske runestene. Man ser undertiden disse anførte som et bevis for Danevirke-egnens datidige danskhed, men det er et noget usikkert bevis. Den ene af dem er nemlig svensk, den nyfundne fra domkirken i Slesvig skal efter sigende være gotlandsk og de tre andre er rejste af folk, som ikke med sikkerhed kan siges at høre hjemme der på stedet. Nu havde man vel ikke rejst dem der, om man ikke mente, at egnens folk forstod deres sprog, men fuld sikkerhed har vi dog ikke. Lad os derfor holde os til de andre fuldgyldige beviser, og lade de tvivlsomme runestene gælde for det, de er: mærkelige vidnesbyrd om danske kongers kampe på Danmarks historiske grænse mod fremmede (svenske) erobrere.

Og lad mig så til sidst endnu gøre en tilføjelse til, hvad hr. Schütte har skrevet om den „næsten eneste“ virkelige sprogrænse inden for vor folkestamme (s. 60 flg.). Der som vor folkestamme nord og syd for Østersøen havde haft lige så lang en berøringslinje, som den havde for folkevandringen, da germanske stammer beboede Øster-

søens sydkyst lige hen til det egentlige Preussen, så vilde sammenstødet mellem franker og danske dog ikke have kunnet sætte denne grænse. Men ved folkevandringen blottedes Østersøkysten, og slaverne skød sig som en bred kile ind til Elben, ja overskred denne flod både i Hannover og i Sachsen, og en sidegren trængte endog op i Østholsten og ud på Femern.¹⁾ Derved blev den bekvæmeste vej mellem nord og syd (Østersøvejen, vandvejen) spærret af fremmede, fjendtlige stammer, og kun skov- og sumpgrænsen mellem Slesvig og Holsten, vanskelig at befærde, stod tilbage. Disse forhold må også tages i betragtning, når man vil forklare, hvorfor just her en ægte sprogrænse opstod.

¹⁾ H. Pedersen i Sj. Årb. 1899 s. 137.
